

KÜTÜPHANELERDE KULLANICI GİZLİLİĞİ

Emre OCAKLI*, Derya SOĞUKSU**

Öz

Amerikan Kütüphane Derneği (ALA)'nin 1939'da yayınladığı Ahlak Kuralları (*Code of Ethics*) çerçevesinde ilk kez ele aldığı kullanıcı gizliliği kavramı son on yıl içerisinde iletişim ve bilgi teknolojilerinin de hızlı yükselişi ile birlikte giderek daha da önem kazanmıştır. Kullanıcı gizliliği kullanıcının araştırma konusunun, edindiği bilgilerin, danıştığı soruların, ödünç aldığı kütüphane kaynaklarının, kullandığı web sitelerinin, ya da kişisel bilgilerinin hiçbir koşul altında başkaları ile paylaşılmaması şeklinde tanımlanabilir.

Bu çalışmada kullanıcı gizlilik haklarının uluslararası boyutu, kütüphanecilerin kullanıcılarının haklarının korunması yönündeki eğilimleri, çalışmaları ve kullanıcıların kişisel bilgi güvenliği konusundaki davranışları örneklerle ele alınacaktır. Ayrıca kullanıcı gizliliği konusunda kütüphaneler için bir politika örneği sunulacaktır.

Giriş

İnsanlığın varoluşundan bu yana yaşamın devamlılığının sağlanmasında temel ilkelere biri olan insan haklarının savunulması için yüzyıllar boyunca sayısız mücadele verilmiştir. Son on yıl içinde bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler ile bilginin paylaşılması ve yayınlanması, bilginin dünyada neredeyse herkes tarafından araştırılması, kişisel özgürlükler ve insan hakları gibi uygar toplum olma ölçütlerinin neresinde olduğumuzu sorgulamaya açık hale getirilmiştir.

Özel yaşamın gizliliği, gerek insan hakları ile ilgili uluslararası belgelerle ve gerek demokratik anayasalarda özenle güvence altına alınan bir haktır. Kişinin fiziksel özellikleri, kişisel düşünce, görüş ve inançları, sağlık, öğrenim, istihdam

* Danışma Kütüphanecisi; Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi (eocakli@ku.edu.tr).

** Danışma Hizmetleri Takım Koordinatörü; Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi (dsoguksu@ku.edu.tr).

durumu ile ilgili bilgiler ve birey olarak sürdürdüğü yaşam, başkaları ile yaptığı haberleşmeler kendi isteği dışında bahis konusu yapılmamalı, başkalarına açıklanmamalı, kendisi tarafından açıklanmış olan bilgiler de ancak açıklandığı amaç ile sınırlı olarak kullanılabilmelidir. (Doğan, t.y.).

Son yıllarda kişisel verilerin elektronik bilgi işlem yöntemleri ile derleme, sınıflandırma, saklama işlemlerine tabi tutulması ve istendiğinde istenen biçimde sunulabilmesi olanağı ortaya çıkmış, ama bunun sonucu olarak kişisel verilerin haksız olarak kullanılması riski artmış, kişinin rızası alınmadan başkalarına açıklanmasını ve bilginin bulunduğu yerden başka yerlere aktarılmasını kolaylaştırmıştır (Doğan, t.y.). Aynı zamanda iletişim ağlarının kullanımının yaygınlaşması ile birlikte insanlar duygu, düşünce ve yaratılarını elektronik ortamda da kolayca yayabilme olanağına kavuşmuştur. Elektronik bilgilere erişimin kolaylaşması ve yaygınlaşması bilgi edinme özgürlüğüne yeni bir boyut kazandırmış ve bununla birlikte kişisel bilgilerin gizliliği ve güvenliği de son derece önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır (Çelik ve Tonta, 1996).

Kütüphaneciler de kullanıcı verilerinin gizliliğini korumayı mesleki bir ilke olarak benimsemişlerdir. Bu ilke doğrultusunda, konunun öneminin anlaşılabilmesi için bilgi edinme özgürlüğünü, gizlilik hakkının tarihsel gelişimini, kütüphanecilerin gizlilik ihlalleriyle karşılaşabilecekleri durumları, yasal zorunlulukları ve ahlaki yaptırımları incelemek gerekmektedir. Bu araştırmanın amacı, kullanıcı gizliliği konusuna kütüphanecilerin ve bilgi/belge uzmanlarının ilgisini çekmek, şu an tasarı halinde olan Kişisel Verilerin Korunması Kanununun kabul edilmesi öncesi ve sonrasında konu üzerinde değerlendirmeler yapılabilmesini teşvik etmektir.

Gizlilik Nedir?

Araştırma konumuz olan “kütüphanelerde kullanıcı gizliliği”ni incelemeden önce gizlilik kavramının açıkça ortaya konması gerekmektedir. Geniş anlamda gizlilik, birine ait herhangi bir bilginin başkalarından saklı tutulmasıdır. Gizlilik kavramı hakkında yapılmış pek çok tanım vardır. Araştırmamıza ışık tutacak bazı tanımları şöyle sıralayabiliriz. Buchanan’a göre gizlilik “bireylerin, kendi kişisel bilgilerinin ne zaman, ne şekilde ve hangi dereceye kadar diğer kişilerin erişimine açık tutulacağına karar vermeleridir” (Winter, 1997). Literatürde karşımıza çıkan bir diğer tanım ise, “bireyin kişisel ya da mesleki yaşamıyla ilgili bilgilerini açığa çıkmasını

önleme ve yasaların yetkili olduğu durumlar hariç idari ve ticari kuruluşlara karşı gözetimlerden muaf tutulma hakkıdır” (Reitz, 2004).

Kütüphanecilik alanında gizlilik hakkı, bir kullanıcı hakkındaki bilgiye diğer kişiler tarafından erişiminin sınırlı olmasını ifade eder. Gizlilik, dolaşım kayıtlarının güvenliğini, kullanıcılarla ilgili kişisel bilgileri, kullanıcının sorduğu danışma sorularını kapsayabilir.

Biz de bu tanımlar ve Amerikan Kütüphane Derneği'nin gizlilik konusundaki araştırmaları çerçevesinde kütüphanecilik biliminde kullanıcı gizliliğini şöyle tanımlayabiliriz: Kullanıcı gizliliği, kullanıcının araştırma konusunun, edindiği bilgilerin, danıştığı soruların, ödünç aldığı kütüphane kaynaklarının, kullandığı web sitelerinin, ya da kişisel bilgilerinin hiçbir koşul altında başkaları ile paylaşılmamasıdır.

Veri Koruma ve Gizlilik Üzerine Kısa Bir Tarihçe

Amerika Birleşik Devletleri

Gizlilik konusunda ilk olarak 1939'da Amerikan Kütüphane Derneği (ALA) Ahlak Kurallarını (*Code of Ethics*) yayınlamıştır. Bu kurallara göre kütüphaneler, her kütüphane kullanıcısının araştırma konusunu, edindiği bilgileri, danıştığı soruları, ödünç aldığı kütüphane kaynaklarını dikkate alarak güvenlik ve gizlilik hakkını korumaktadır. Bu kurallar 1995 yılında ALA tarafından tekrar gözden geçirilmiş ve üzerinde düzeltmeler yapılmıştır.

1948 yılında Kütüphane Hakları Beyannamesi (*Library Bill of Rights*) yine ALA tarafından yayınlanmıştır. Bireyin düşüncesini serbestçe ortaya koyma hakkına karşı sınırlamaları önleyen ve tüm kullanıcıların kütüphane kaynaklarına ücretsiz erişimini garanti altına alan gizlilik hakkı, bu beyannamede kesin olarak ifade edilmiştir. ALA'nın Kütüphane Hakları Beyannamesi 1961 ve 1980 yıllarında yeniden düzenlenmiş, 1996'da ise yeniden onaylanmıştır.

1950'lerden sonra kütüphanelerde gizlilik konusu hızla dikkat çekmiştir. Örneğin, 1980'lerde FBI ve diğer güvenlik birimleri kütüphane kullanıcıları hakkında bilgi toplamaya yönelmişlerdir. 1990'larda İnternetin yaygınlaşmasıyla beraber kullanıcıların elektronik araştırmaları hakkında soruşturmalar başlatılmıştır. 11 Eylül 2001'de yaşanan terör olaylarından sonra Amerikan Kongresi Patriot Sözleşmesini

imzalamıştır. Büyük bir hızla kabul edilen sözleşmenin kütüphanecilikteki boyutu dikkate alındığında akıllara bu sözleşmenin kütüphane kullanıcılarının kayıtlarını nasıl etkileyeceği soruları gelmiştir. Örneğin, kullanıcılar ile ilgili bir soruşturma yapıldığında kullanıcılara bunun bildirilip bildirilmeyeceği ve bu konuda onlara nasıl açıklama yapılacağı, bazı kütüphanelerin kullanıcılarına ortak bir şifreyle İnternet hizmeti sağlanmasının hala yasal olup olmadığı gibi sorular ön plana çıkmıştır. Patriot Sözleşmesi sonrasında Amerikan Kütüphane Derneği bu soruları ve endişeleri cevaplayacak şekilde açıklamalar yapmıştır. Bu açıklamalarda, her kütüphanenin soruşturulan kullanıcı bilgisinin gizliliğini kesinlikle benimsemesi gerektiği ve bu ilke doğrultusunda politikalar yayınlamak zorunda oldukları belirtilmiştir. Ayrıca kütüphanelerin mevcut yasalara göre hareket etmesi gerekmesine rağmen; kullanıcılarının okudukları ve eriştikleri bilgileri sorgulamayıp okuma, araştırma, konuşma ve katılım özgürlüğünün arkasında oldukları dile getirilmiştir (ALA, t.y.). Bütün bu gelişmelerle birlikte ALA, örnek gizlilik politikaları, konuyla ilgili eğitim materyalleri ve iyi uygulama örneklerini kütüphanecilerin yararına sunmuştur.

Avrupa Birliği

Avrupa Konseyi, 1970'li yıllarda elektronik bilgi bankalarında işlenen veriler dolayısıyla, kişisel bilgilerin korunması için gereken ilkeleri belirlemek üzere bir çalışma başlatmıştır. Avrupa Konseyi'nin "Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması"na ilişkin 108 sayılı sözleşmesi , uluslararası anlamda veri korumasına ilişkin ilk hukuki belge olup, 28 Ocak 1981 tarihinde imzaya açılmış, aynı tarihte diğer konsey üyeleri tarafından imzalanmış Sözleşme ve 1986'da yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin uygulanabilmesi için yapılması gerekenler konsey üyesi devletler tarafından yapılan iç hukuk düzenlemeleri ile mümkün olmuştur (Başalp, 2004, s.24).

Gizlilik konusunda Avrupa Birliği'nin 1995 yılında yayınladığı ve kişisel verilerin korunması ve gizlilik ile ilgili "AB Veri Koruma Yönergesi" (95/46/E.C) üye ülkelere iç hukuklarını düzenleme konusunda ışık tutmuştur. 24 Ekim 1998 tarihine kadar yönergenin bütün üye ülkeler tarafından uygulamaya konmuş olması beklenmiştir. Bu yönerge, kişiler hakkındaki her türlü bilgiye uygulanmaktadır (çev. Akbaytürk v.d., 2004, s.213).

Telekomünikasyon sektöründe kişisel verilerin işlenmesi ve gizliliğinin korunması ile ilgili 97/66/EC sayılı yönergeyi 1997 yılında Avrupa Birliği kabul etmiştir. Bu yönerge, 1995 yılında yayınlanan AB Veri Koruma Yönergesi'nin kamu telekomünikasyon ağları ve hizmetleriyle ilgili belli sayıda konu için dönüştürülmüş halidir (European Industrial Relations Observatory, 2003). 1997 yönergesi kullanılan teknolojiye rağmen kamu ağları üzerindeki tüm iletişimler için eşit düzeyde gizlilik koruması sağlanmasını ve teknolojideki gelişmeleri dikkate almak amacıyla 2002'de güncellenmiştir. Yönerge Avrupa Birliği'ndeki kamuya açık elektronik iletişim ağları ve hizmetlerinin koşullarıyla ilişkili kişisel verilerin işlenmesini kapsamaktadır.

Kütüphaneciler için gizlilik konusu bu yönergeler ile yasal bir sorumluluk olmuş ve kendi aralarında tartışmaya açılmıştır. Loughborough Üniversitesinin 2000 yılında yaptığı anket çalışmasına katılan kütüphaneler, kullanıcı verilerinin güvenliğini ve bireysel gizliliğin korunmasına itibar ettiklerini iddia etmişlerdir. Aynı zamanda bu ankete katılan kütüphanelerin çok azının gizlilik politikası olduğu, üçte birinin ise bu konuda herhangi bir çalışma yapmadığı ortaya çıkmıştır (Poynder, 2002).

Daha sonra yapılan çalışmalarda ise Avrupa Birliği üyelerinin kendi iç hukuk sistemlerinin bu yönergeler doğrultusunda yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Türkiye

Türk Hukukunda kişilik haklarının korunmasına ilişkin kurallar Türk Medenî Kanununun 24. maddesinde yer almaktadır. Türkiye'nin 1954 yılında onayladığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8inci maddesinde, herkesin özel ve aile hayatına, konutuna ve muhaberatına saygı gösterilmesi emredilmektedir. Genel nitelikteki bu kurallar, bilişim alanındaki gelişmeler karşısında, kişilik haklarının korunmasında yetersiz kalmıştır. Bu nedenle Türkiye, Avrupa Konseyinin “Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması” na ilişkin 108 sayılı sözleşmesini 28 Ocak 1981 tarihinde diğer konsey üyeleriyle birlikte imzalamıştır. 108 sayılı sözleşme kişisel verilerin korunması konusunda genel ilkeleri tespitle yetinmektedir (Başalp, 2004, s.24). Türkiye'nin sağlıklı bir veri koruma politikasının oluşturulması amacıyla Adalet Bakanlığı “Kişisel Verilerin Korunması Kanun Tasarısı” hazırlamıştır. Bu tasarıyla kişisel verilerin korunması için idari bir yapının oluşturulması ile, bireylerin kişilik haklarının koruma altına

alınmasıyla ilgili düzenlemelerin yapılması amaçlanmıştır (Kanunlar Genel Müdürlüğü, t.y.).

Ülkemizde 9 Ekim 2003 tarihinde kabul edilen Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile gizlilik birbirine zıt amaçlara yönelmiş iki konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki konunun da güvence altına alınabilmesi ve bu özgürlükleri düzenleyen kanunlar konulurken özen gösterilmesi gerekmektedir. Öte taraftan, diğer bütün özgürlükler gibi, özel yaşamın gizliliği hakkı da mutlak olmayıp bazı sınırlamalara ve kısıtlamalara tabidir. "Bilgi Edinme Hakkı Kanunu"nda 9-16-19-21-22-23. (Resmi Gazete, 24.10.2003). maddeler ile konu açıklığa kavuşturulmuş olmaktadır. Bu maddelere göre istenen bilgi veya belgelerde, gizlilik varsa söz konusu bilgi veya belge ayıklanır. Daha sonra istenen bilgi veya belgeler başvurana sunulur ve ayırma gerekçesi de başvurana yazılı olarak bildirilir.

Ülkemizde yukarıda da belirtildiği gibi, "Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı" hazırdır, ancak henüz kanunlaşmamıştır. Ancak Telekomünikasyon Kurumu tarafından "Telekomünikasyon Sektöründe Kişisel Bilgilerin İşlenmesi ve Gizliliğinin Korunması Hakkında Yönetmelik" 6 Şubat 2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Konuya kütüphanecilik açısından bakarsak, ülkemizde kütüphanecilik alanına ilişkin literatür incelendiğinde, kullanıcı gizliliği üzerine çok fazla çalışma yapılmamış olduğunu görüyoruz. Kullanıcı gizliliği konusunda kütüphaneleri bağlayan herhangi bir yasa da henüz yoktur. Sadece Türk Kütüphaneciler Derneği, 1996'da bilgi hizmetlerinde çalışanların uyması gereken mesleki ilkeleri yayınlamıştır. Türk Kütüphaneciler Derneği üyeleri tarafından da benimsenen bu ilkeler kullanıcı gizliliği ile ilgili aşağıdaki maddeleri de içermektedir:

- *Kişiler hakkında bilgi sağlarken hem doğru bilgi verir, hem de özel yaşamın gizliliğini korur.*
- *İstenen veya sağlanan bilgi ile ilgili olarak her kullanıcının özel yaşamın gizliliğine saygı gösterilmesi ilkesine bağlı kalır* (Türk Kütüphaneciler Derneği).

Kütüphanelerin Kullanıcıları Hakkında Topladıkları Bilgiler ve Kütüphanelerde Kullanıcı Gizliliği Konusunda Birkaç Örnek Olay

Kütüphaneler kullanıcıları hakkında çeşitli yollardan bilgiler toplamaktadır. Bu bilgilerden bazıları aşağıda sıralanmıştır:

- Kütüphaneye üye olmak amacıyla kullanıcılar; isim, adres ve telefon numaralarını vermektedirler.
- Kütüphane kayıtları; kurum kimlik numarası, elektronik posta adresi ve vatandaşlık kimlik numarası gibi bilgiler içerir.
- Kullanıcıların statüsü de kayıtlarda mevcuttur (Örneğin personel, öğretmen, lisans öğrencisi, yüksek lisans öğrencisi, mezun vb.).
- Kullanıcıların ödünç aldıkları yayınların listelerine erişilebilir (Bazı kütüphane sistemleri buna izin vermemektedir. Yayın listeleri görünmez, sadece toplam ödünç alınmış ya da iade edilmiş yayın sayısı görünür. Böylelikle kullanıcı gizliliği korunmuş olur).
- Kütüphanelerarası ödünç alma-verme kayıtları sağlanabilir.
- Kütüphaneler, çevrimiçi veri tabanlarını kullananların isimlerini ve kimlik numaralarını sorgularlar. Veri tabanlarına bağlanmak için kullanılan bilgisayarların IP numaraları kaydedilir. Bu IP kayıtları sistemden çıkıldığı anda silinebilir.
- Ayrıca web sayfasına yapılan ziyaretlerde kullanıcı hakkında pek çok bilginin edinilmesini sağlamış olur:

- o Sayfaya erişim sağlayan İnternet sağlayıcısının alanı
- o Kullanılan bilgisayarın IP adresi
- o İşletim sistemi
- o Ziyaret edilen gün ve zaman
- o Site içerisinde görüntülenen sayfalar
- o Site içerisinde gerçekleştirilen taramalar sırasında kullanılan terimler...

Görüldüğü gibi kütüphaneler kullanıcıları hakkında dolaylı ve dolaysız olarak bilgi depolamaktadır.

Ülkemizde her ne kadar kütüphaneleri de bağlayan herhangi bir yasa ya da politika olmasa da, aslında kütüphanelerde çalışırken oldukça sık karşılaştığımız

olaylar kullanıcı gizliliği konusuna dikkat çekilmesi gerektiğini hissettirmiştir. Kütüphanelerde karşılaştığımız birkaç örnek olayı da şöyle sıralayabiliriz:

- Danışma ya da dolaşım masalarında kullanıcının bir başka kişinin hesabındaki yayınları öğrenmeye çalışması,
- Kütüphane kullanıcısının bir başka kişinin kişisel bilgilerini öğrenmeye çalışması,
- Kütüphanecilerin, kullanıcılarının kişisel bilgilerini farklı amaçlarla öğrenmesi ve kullanması,
- Kütüphanecinin bir yayını kimin tarafından kullanıldığını bir başka kullanıcıya söylemesi,
- Kullanıcıların girdikleri web sitelerinin izlenmesi,
- Kullanıcıların okudukları yayınları, girdikleri web sitelerini resmi bir görevlinin incelemesi,
- Kullanıcının bir bulaşıcı hastalık (Ör. AIDS) hakkındaki tüm yayınları taraması ve kütüphaneciye hastalığın insan üzerine etkileri, bulaşma yollarını vb. sorması. Kütüphanecinin bunu deşifre etmesi....

Kullanıcı Gizliliği Üzerine Bir Anket Çalışması

Kütüphanecilik alanında konumuza ilişkin kaynakların yetersiz olması nedeniyle meslektaşlarımızın konuya olan yaklaşımlarını belirleyebilmek için betimsel araştırma yöntemlerinde biri olan anket çalışması 2005 Temmuz ayında ÜNAK ve ANKOS elektronik posta listelerinin üyesi olan kütüphanelere gönderilmiştir.

Bu anket çalışmasının amacı kullanıcı gizliliği konusunda özellikle üniversite kütüphanelerimizin bir politikası olup olmadığını tespit etmek ve bu konuda meslektaşlarımızın farkındalığını artırmaktır. Söz konusu anket çalışması bu amaçla sadece 3 sorudan ibarettir. ANKOS ve ÜNAK e-posta gruplarında bulunan 79 üniversite kütüphanesinden sadece 29'u cevap vermiştir. Dolayısıyla anketin gerçekleşme oranı %36'dır. Bir anket çalışmasının geçerliliğini gösterebilmek için %36 katılım oranı oldukça düşüktür. Bu oran kütüphanecilerimizin konuya yaklaşımlarının yetersiz olduğu varsayımını desteklemektedir.

Ankette yer alan ilk soru, kütüphanelerin bu konu üzerinde hazırlamış oldukları bir politika veya prosedürün olup olmadığının sınanmasıdır. Araştırmaya katılan kütüphanelerden sadece 10 tanesinde bir kullanıcı gizliliği politikası vardır.

Ankette yer alan 2. soru ise, kütüphanecilerin kullanıcı gizliliği konusunda bir politikanın gerekliliğine inanıp inanmadıklarını tespit etmemizi sağlamıştır. Cevaplar değerlendirildiğinde yine ankete katılan 29 kütüphaneden 22 tanesi yani %76'sı politika ve/veya prosedürün gerekli olduğunu belirtmişlerdir.

Anketin son sorusunda ise kütüphanecilerden kullanıcı gizliliği konusundaki düşünceleri istenmiştir. Katılımcıların kullanıcı gizliliği konusundaki görüşleri ve önerileri aşağıda belirtilmiştir:

- “Kişisel bilgilerin gizliliği her alanda gizli olmalıdır. Kullanıcı gizliliği kütüphaneci açısından etik bir konudur. Kütüphanecinin bu gizliliği sağlama bilincinde olması gerekir. Bu gereklilik kullanıcı ile kütüphaneci arasında bir güven ortamı yaratılmasını sağlar. Bu çerçevede bilgi ve bilgi kaynağı isteği, araştırması ve bunlardan yararlanma etaplarının tümünü kapsamalıdır.”
- “Kullanıcı gizliliği etik açıdan çok önemlidir. Bu konuda kütüphanecilerin de bilinçlenmesi, yazılı kurallar şeklinde bir politika ve prosedürün belirlenmesi gerekir.”
- “Kullanıcı gizliliği kişisel hak ve özgürlükler çerçevesinde ele alınması gereken ve kişinin kendi özelinde değerlendirilmesi gereken bir konudur. Kullanıcı belirli bir politika ve yasal çerçevede içinde hizmet bilgi merkezlerinden özgürce yararlanabilmeli ve yararlandığı konu ve aldığı hizmetler hasta-doktor ilişkisi gibi kullanıcı-kütüphaneci ilişkisi içinde kalmalıdır.”
- “Okur profili bilgi yönetimi için ilgiyi belirlemek üzere gereklidir, ama kimin ne okuduğu kimseyi ilgilendirmemelidir.”
- “Bence gereksiz. Kullanıcıya karışmamak lazım. Kimin ne araştırdığı neden bizi ilgilendiriyor? Bırakalım insanlar özgür bir şekilde istedikleri bilgilere ulaşabilsinler. Zaten kütüphanelerin müşterisi az, onları da ürkütmeyelim. Araştıran insandan zarar gelmez. Bilgiye erişimi kısıtmamak, aksine kolaylaştırmamız gerekmez mi? Kütüphanelerin daha fazla kullanımını nasıl sağlarız, insanları bu mekanlara nasıl çekeriz? Bence bu soruların cevaplarıyla uğraşsak daha iyi olur kanaatindeyim.”

- “Bilişim teknolojilerindeki ilerleme beraberinde hukuki gereksinimleri de doğurmakla beraber, maalesef telif hakları alanında da olduğu gibi kanun çıkarıcılar bu hıza ayak uyduramamakta ve mevcut yasal uygulamalar oluşan/oluşabilecek durumların çok gerisinde kalmaktadır. Kütüphane ve benzeri kurumların hazırlayacakları politikaların yasal dayanağı olması çok önemlidir. Yine bazı tanımlarda uzlaşılması yerinde olacaktır.”
- “Kullanıcı gizliliği konusunda gerekli çalışmalar yapıp politika ve prosedürler belirlenmelidir. Tıpkı hasta-doktor ilişkisinde olduğu gibi kullanıcının gizliliği sağlanmalıdır.”
- “Bizimki gibi alanındaki bir enstitüde zaten herkes kimin hangi konuda çalıştığını bilir. Bazı kütüphanelerde (patent vs. alma amacıyla araştırmaların yapıldığı) gerekebilir.”
- “Kişilerin bilgi edinme özgürlükleri kısıtlanamaz. Kendi rızası olmadan üçüncü şahıslara yararlandığı kaynaklar hakkında bilgi verilmesi uygun olmaz.”
- “Üniversite kütüphaneleri eğitim-öğretim ve bilimsel çalışmaları desteklemek amacıyla kurulmuştur. Kütüphaneler aynı zamanda demokratik kurumlardır. İnsanlar arasında hiçbir ayırım gözetmeksizin hizmetlerinden faydalandırır. Kullanıcıların hangi konularda araştırma yaptıkları ya da ne tür kitaplara ilgi duydukları tamamen kendilerine ait konulardır. Bu gibi konularda kütüphanelerin kayıt tutmaları ya da bu bilgileri başkalarına aktarmaları ahlaki değildir. Bu durumu kütüphanecilik mesleğinin etik değerleri arasında saymak mümkündür.”
- “Hiç kimse, kişinin izni olmadan ona ait herhangi bir bilgiyi başkasına veremez.”
- “Her kurumun böyle bir politikaya sahip olmasının yararlı olacağını düşünüyoruz.”
- “Gizlilik gerekli, okuyucu rahatlığı için, okuyucuya saygı ve güven için. Kütüphaneye saygı için de gizlilik önemli.”
- “Çok önemli olmasa da gizlilik tabi ki şart.”
- “Araştırmacıların neyi, nasıl, ne zaman ve ne için araştırdıkları kütüphanelerin araştırmaları gereken bir konu veya vazife olmayıp, ancak en iyi araştırma olanaklarının sağlaması vazifedir.”

- “Bireylerin, kendileri ile ilgili her türlü bilgiyi/veriyi/kaydı görme hakkına sahip olduklarını düşünüyorum. Ayrıca, kendilerine ait her türlü bilgiyi, bilgiyi verdikleri kurumun nasıl kullanacağını da bilme hakkına sahiptirler. Ve de bu bilginin üçüncü şahıslara verilmesi/ verilmemesi konusunda da söz sahibi olduklarına inanıyorum. Zaten AB normlarında da kanunen bu böyle.”
- “Kullanıcıların kimlik bilgileri ve kütüphane ile olan her türlü münasebetlerinin gizli kalması gerektiğini düşünüyorum. Bu nedenle kullanıcılarımızla olan ilişkilerimizde de bu gizliliğe özel önem veriyoruz.”
- “Üzerinde hassasiyetle durulması gereken mesleki ahlak ilkelerinin temel öğelerinden biridir.”
- “Bunun dokunulmaz olması gerekir, tersi sansürdür. Bir makalemden değinmiştim: Amerika’da FBI kütüphane kayıtlarını incelemek ister, kütüphaneciler ülkeyi ayağa kaldırır: ‘kütüphaneciyle okur arasındaki ilişki doktorla-hastası, avukatla-müvekkili arasındaki ilişki gibidir ve dokunulmazdır’ ifadeleri oldukça hoşuma gitmişti. Son terör olaylarından sonra aynı duyarlılık sürüyor mu? emin değilim.”
- “Kütüphaneler her alanda olduğu gibi bu alanda da politikalarını belirlemelidir. Çünkü kütüphaneler okuyucuya yönelik özel bilgilere sahip olduğu gibi okuduğu kaynaklar da görüş ve çalışmalarını yansıtmaktadır.”
- “Kullanıcının aksi yöndeki talebi olmadığı sürece gizliliğe gerek olmadığı kanaatindeyim.”
- “Okur kayıtlarına ulaşmak konusunda aşağıda geçen alıntı fikrimi kısmen açıklamaktadır: Elle tutulur bir neden ve gerekçe ile bu kayıtlara başvuru yapıldığında kütüphanecinin kontrolü ve ancak kütüphanecinin aktarımı kadar bilgi alımı söz konusu olmalıdır. Hiçbir kurum ya da organ okuyucu ile bilgi arasındaki bu noktaya kolayca müdahale etme hakkına sahip değildir. Bu durum demokrasiyle de örtüşmez.”
- “Kullanıcı gizliliği ve güvenliği gibi konular bilgi toplumu için bir ön şart haline gelmiştir. Bu konularda küresel bir bilinç ve kültüre ihtiyaç olmakla birlikte kütüphaneler arasında da bu konular incelenmelidir. Kişisel gizliliği korumak ve sistemlerin en yüksek güvenlik çizgisinde tutulması için çalışmalar yapılmalıdır.”

- “..... gibi ... üzerinde öğrencisi , .. dolayında akademisyeni, ... dolayında idari personeli olan ve diğer üniversiteler ve kurumlardan ve Türkiye'nin hemen her yanından dış kullanıcısı olan bir kütüphanede çalışan bir Referans Kütüphanecisi olarak günde yüzlerce soru ve istekle karşılaşıyorum. Kullanıcıların araştırmalarında aktif rol oynuyorum. Kullanıcıların sordukları sorular, danıştıkları konuları listeleyerek bir standartlaşma sağlamaya çalışıyoruz. Ancak hiç bir zaman kullanıcı adı ya da kullanıcıyı teşhir edecek bir uygulamaya gitmiyoruz. Bu tür bilgiler sadece kurum içerisinde mesleki anlamda kullanılıyor. Bu nedenle kullanıcının gizliliğini önemli bir konu olarak görüyoruz.”
- “Ben gerekli görmüyorum. Bir kütüphaneci olarak bugüne kadar böyle bir taleple karşılaşmadım. Yani daha önceki okurun ne istediği ne aldığı gibi....”.

Yapılan anket çalışmasını değerlendirdiğimizde; kullanıcı gizliliğinin ve güvenliğinin önemi konusunda hem bilgilendirme hem de politika oluşturma yönünde mesleğimizde çalışmalar yapılması gerektiği kanaatine varıyoruz.

Kütüphanelerde Kullanıcı Gizliliği Politikası İçin Bir Örnek

1990 yılında Birleşmiş Milletler Genel Asamblesi “Bilgisayarla İşlenen Kişisel Veri Dosyaları Hakkında Yönlendirici İlkeler” adını taşıyan bir belge yayınlamıştır. Bu belgeye göre, kişisel verilerin korunması hakkının kapsamının ve içeriğinin belirlenmesi ve sınırlarının çizilmesi ile ilgili bir gizlilik politikası belirlerken bazı ilkeleri göz önüne almak gerekmektedir. Bu ilkeleri kısaca aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

Yasallık ve Dürüstlük: Kişisel veriler, kanuna aykırı ve dürüst olmayan yollarla toplanmamalı ve toplanış amacına aykırı olarak kullanılmamalıdır.

Doğruluk: Toplanan verilerin doğruluğu kontrol edilmeli, eksiksiz olarak saklanmalı ve güncellenmelidir.

Amacın Belirli ve Haklı Olması: Kişisel verilerin hangi haklı amaçla toplandığı başlangıçta kesin olarak belirlenmeli ve bu amaç bütün ilgililere açık olarak bildirilmelidir.

İlgili Kişilerin Erişme Hakkı: Kişisel veri ile ilgili kişi kimliğini kanıtlamak koşulu ile kendisi hakkında toplanan bilgilerin ne gibi bir işleme tabi tutulduğunu öğrenebilmelidir.

Ayrımcılıktan Kaçınma: Kişinin etnik kökeni, ırkı, dini veya felsefi inançları ile ilgili bilgiler ancak yasanın izin verdiği haklı ve gerekli durumlarda toplanmalıdır.

İstisna Koyma Yetkisi: Ulusal güvenliği, kamu düzenini, halk sağlığını, genel ahlakı korumak veya diğer kişilerin hak ve özgürlüklerine zarar vermemek amacıyla, görevli makamlara bilgi alma yetkisi tanınabilir.

Güvenlik: Kişisel verilerin toplanması, saklanması ve işlenmesi ile görevli bütün kurum ve kişiler bu verilerin doğal afetler ve kazaların vb. yaratacağı tehlikelere karşı korunması için her türlü önlemi almalıdırlar.

Denetim ve Yaptırım: Kişisel verilerin korunması ile ilgili düzenlemelerde öngörülen ilke ve kuralların uygulanması, önlemlerin alınması ve gerekli denetimlerin yapılması sorumluluğu tarafsız, yetkin ve adil bir makama verilmelidir (Doğan, t.y.).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun yayınladığı yukarıda saydığımız genel ilkeler çerçevesinde ve incelenen diğer ulusal ve uluslararası dokümanlara göre kütüphaneler için aşağıdaki gibi bir kullanıcı gizliliği politikası*** önerebiliriz. Bu öneri, bir taslak çalışması olup kurumların gereksinimine göre geliştirilmeye ve değiştirilmeye açıktır.

Kapsam

Kütüphane; kullanıcısının araştırma konusunu, edindikleri bilgileri, danıştığı soruları, ödünç aldığı kütüphane kaynaklarını, kullandığı web sitelerini, kişisel bilgilerini ya da kütüphanelerarası kayıtları yasalar gerektirmedikçe başkaları ile paylaşmamalıdır.

Kütüphane kayıtlarına yalnızca yetkili personelin erişebilme hakkı vardır. Genel olarak, kullanıcılara kütüphane kaynaklarını araştırıp kullanırken, web sitesini ziyaret ederken kendisini güvende hissedeceği bir ortam sunulmalıdır.

Her kütüphane kullanıcısının aranan, edinilen, araştırılan ve ödünç alınan kaynaklarla ilgili gizlilik hakkını korumalıdır.

Dolaşım

- Yasaların gerektirdiği haller dışında kütüphane kullanıcılarının kimlik bilgileri veya hangi materyalin ödünç verildiği açıklanmamalıdır.

- Kütüphane herhangi bir kullanıcı için kalıcı ödünç verme kayıtlarını sürekli olarak tutmamalıdır. Sadece toplam ödünç alınmış materyal sayısı tespit edilebilir olmalıdır.
- Kullanıcılar kendi kütüphane kayıtlarına ait güncel bilgilere ulaşabilmeli, bir yanlışlıkla karşılaşırlarsa danışma masasında bulunan kütüphaneciye bilgi vermelidirler.
- Kişisel bilgiler ya da ödünç verme kayıtları üzerine telefonda işlem yapılırken gerekli bilgiler kullanıcı tarafından mutlaka doğrulanmalıdır.
- Kullanıcıların kişisel kimlik bilgilerinin güncellemesi, dolaşım hizmetinde gecikmiş materyaller için yapılan uyarılar, hatırlatıcı e-postalar gibi işlemlerin bilgisi yasalar gerektirmedikçe üçüncü kişi ya da kurumlarla paylaşılmamalıdır.
- Kütüphane kullanıcılarının kişisel kimlik bilgileri Kayıt İşleri Ofisi veya İnsan Kaynakları Birimi'nden vb. otomatik olarak edinilebilir. Bu işlem yalnızca bir kullanıcı hesabı açmak ve gerektiğinde güncellemek amacıyla yapılmalıdır.

Kütüphanelerarası Ödünç Verme (ILL) / Belge Sağlama

- Kütüphanenin diğer kütüphanelere sunduğu ödünç verme ve belge sağlama hizmetleri için dış kullanıcının kişisel bilgileri ve hangi kaynakları kullandıklarına dair kayıtlar gizli tutulmalıdır.
- ILL ya da belge sağlama hizmetinden yararlanmak için sağlanan kişisel bilgiler diğer kütüphanelerin ödünç verme hizmetini veren personeline yönlendirilebilir; bununla birlikte bu bilgiler kütüphane içerisinde gizli tutulmalıdır.
- Bazı durumlarda, ödünç alma isteklerinde yer alan bilgiler koleksiyon geliştirme amaçları doğrultusunda diğer kütüphanelerin personeliyle paylaşılabilir; bununla birlikte bu bilgiler kütüphane içerisinde gizli tutulmalıdır.

Danışma Hizmetleri/ Araştırma Başvuruları

- Danışma hizmetleri gizlidir ve bu hizmetler hakkında edinilen bilgiler kütüphane dışına aktarılmamalıdır. Kütüphane personeli kullanıcıların kimliklerini, sorularının yapısını, araştırdıkları ve kullandıkları bilgi ve kaynakları yasalar gerektirmedikçe açığa çıkarmamalıdır (Humboldt State University, 2002).

- Kullanıcıların ne yaptıklarıyla ilgili olarak bir kanaat, düşünce ileri sürülmemeli ve etkide bulunulmamalıdır (Çelik ve Tonta, 1996).
- Kullanıcıların araştırmalarına yardımcı olurken, sorgu cümleleri veya araştırma konusu not alındığında bu notlar gerekmedikçe tutulmamalıdır. Bu bilgiler basılı biçimde, elektronik ortamda “ask-a-librarian” iletilerinde ve çevrimiçi kaynaklarda bulunabilir. Elektronik postalarla gelen araştırma istekleri ve soruları da gerekli cevap verildikten 5 gün sonra silinmelidir.
- Kullanıcıların, elektronik ortamda kütüphane kayıtlarına ve kaynaklarına erişirken kişisel kimlik numaralarını (*PIN-Personal Identification Number*) girmeleri, kimlik bilgilerinin doğrulanması açısından gerekmektedir.

Web Sitesi

- Kütüphane, web sitesi ziyaretlerinden elde edilen bilgileri kurum içi analizler ve raporlar hazırlamak için kullanmaktadır.
- Kütüphane web sitesinden elde edilen çevrimiçi erişim bilgileri yasaların gerektiği haller dışında sadece yetkili personel tarafından görüntülenmelidir.
- Kütüphanenin web sitesine girdiğinde kullanıcının kendi bilgilerini saklaması önemli bir konudur. Cookie’ler kullanıcının bilgisayarındaki kişisel bilgilerini açığa vurabilir. Kullanıcılar, kütüphane web sitesini ziyaret ederken kullandıkları İnternet araçlarındaki güvenlik ayarlarına dikkat etmelidirler. Kütüphaneciler eğitimler sırasında bu konu hakkında kullanıcılarına bilgi vermelidirler. Kütüphane bu yolla edinilen bilgileri üçüncü bir kişiye aktarmamalıdır.
- Kütüphane, web sitesinin kullanımı hakkında özet raporlar yaratmak için web sunucu log bilgisini kullanacaktır. Kütüphane web sunucu logları kullanılan host adını ve/veya kullanılan bilgisayarın IP adresini, sayfalar açıldıkça kayıt tarihini ve zaman bilgisini belirleyecektir. Bu bilgilerden web sitesini ziyaret edenlerin kimlikleri saptanmaya çalışılmamalıdır.
- Kütüphane bulunduğu kurumdaki bilgi işlem merkeziyle kullanıcı bilgilerinin güvenliğinin sağlanması konusunda işbirliği yapmalıdır (American Library Association, t.y.).

Kütüphane Anketleri / Değerlendirme Projeleri

- Kütüphane anketlerinden elde edilen kişisel bilgiler gizlidir.
- Kütüphane istenen hizmeti sağlamak ve sağlanan hizmetin etkili olup olmadığını analiz etmek için, e-posta adresine gelen sorulardan ve web formlarından sağlanan bilgileri kullanabilir.

Sonuç

Kişisel verilerin gizliliğinin yüksek güvence altına alındığı Amerika ve Avrupa'da bu konu ile ilgili çeşitli hukuksal gelişmeler olmuş, yönergeler ve yasalar çıkarılmıştır. Buna karşılık Avrupa Birliği'ne uyum sürecindeki ülkemizde, kişisel verilerin güvenliği konusunda yasal anlamda kesin adımların henüz atılamamış olması düşündürücüdür. Avrupa Birliği'nin Veri Koruma Yönergesi ve Amerika Birleşik Devletleri'nin PATRIOT Sözleşmesi gibi temel düzenlemelerin mesleğimizi de ilgilendirdiği yazılı literatürden anlaşılmıştır. Bu belgeler, mesleğimizle doğrudan ilgili hükümler içermektedir (Örneğin, A.B.D. PATRIOT Sözleşmesi Bölüm 215).

Ülkemizde kişisel verilerin gizliliğinin koruma altına alınmasında yasal çalışmalar devam ederken biz kütüphanecilere düşen görev, gereksinimleri ve istekleri doğrultusunda araştırma yapan kullanıcılara kendilerini güvende hissedebilecekleri bir ortam hazırlayıp, kişisel bilgilerini güvence altına almak olmalıdır.

Günümüzde, kişisel verilerin yaygın bir şekilde toplanarak işlenmesi kolaylaşmakta ve bunlar ilgililerin yararına sunulmaktadır. Diğer yandan, hakkında veri toplanan kişinin kişilik haklarının korunması da çok önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, bilgi edinme özgürlüğü ve gizlilik birbirine zıt kavramlar olarak görülebilir. Bu konularda mesleki boyutta tartışmalar olacaktır. Bilgi paylaşımının yaygınlaşmasından doğacak suistimallerin kullanıcı güvenliğini tehlikeye atacak boyutlara gelmemesi için konuyla ilgili öneriler aşağıda verilmiştir:

- Kütüphaneciler, bilgi edinme özgürlüğü ve kullanıcı gizliliği konularında literatür çalışması yapmalıdırlar.
- Ulusal ve uluslararası belgelerden yararlanmalı ve örnek uygulamaları incelemelidirler.
- Kütüphaneleri için kullanıcı gizliliği politikaları hazırlamalıdırlar.
- Kütüphanelerarası işbirliği çalışmaları ve kütüphane dernekleri ile yapılan

etkinlikler meslektaşlarımızın konuya yaklaşımını artıracaktır. Örneğin, ortak bir komisyon kurulması ve bu komisyonun kullanıcı gizlilik haklarını düzenleyici bir yönerge hazırlaması, hem kullanıcı yararı hem de mesleki gelişmeler açısından önemli bir adım olacaktır.

- Kütüphaneciler, bilişim sektöründe çalışanlar ve hukukçular ile ortak çalışmalar yapmalıdırlar.
- Kullanıcı gizliliği anlayışı tüm kütüphane personeli tarafından benimsenmelidir.
- Kütüphanenin gizlilik konusunda yaptığı çalışmalar ile ilgili bilgiler, kütüphane eğitimleri sırasında kullanıcılarına aktarılmalıdır.

EK 1. Önemli web siteleri

American Library Association. Guidelines for Developing a Library Privacy Policy: <http://www.ala.org/ala/oif/ifttoolkits/toolkitsprivacy/guidelinesfordevelopingalibraryprivacypolicy/guidelinesprivacypolicy.htm>

American Library Association. Privacy Tool Kit: <http://www.ala.org/ala/oif/ifttoolkits/toolkitsprivacy/privacypolicy/privacypolicy.htm>

American Library Association. Bill of Rights: <http://www.ala.org/ala/oif/statementspols/statementsif/librarybillrights.htm>

Bilgi Edinme Hakkım Kanunu, Kanun No: 4982: <http://www.kgm.gov.tr/asps/bilgiedinme/Bilgi%20Edinme%20Hakki%20Kanunu.htm>

Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data: http://www.cdt.org/privacy/eudirective/EU_Directive_.html

Directive 97/66/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 1997 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the telecommunications sector: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997L0066:EN:HTML>

US Patriot Act: http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=107_cong_public_laws&docid=f:publ056.107.pdf

Ek 2. Anket çalışması için gönderilen e-posta metni

Değerli Liste Üyeleri,

22-24 Eylül 2005 tarihlerinde düzenlenecek olan "Bilgi Hizmetlerinin Organizasyonu ve Pazarlanması" konulu ÜNAK'05 Konferansı'nda sunulmak üzere "Kütüphanelerde Kullanıcı Gizliliği" konusunda bir araştırma yapıyoruz. Kütüphanelerde kullanıcı gizliliğini, kullanıcının araştırma konusunun, edindiği bilgilerin, danıştığı soruların, ödünç aldığı bilgi kaynaklarının, kullandığı web sitelerinin, ya da kişisel bilgilerinin hiçbir koşul altında başkaları ile paylaşılması şeklinde tanımlayabiliriz.

Araştırmamıza ışık tutması amacıyla aşağıda verdiğimiz üç sorudan oluşan kısa anketimizi cevaplayarak 12 Ağustos 2005 Cuma gününe kadar eocakli@ku.edu.tr adresine göndermenizi rica eder, çalışmamızı desteklediğiniz için çok teşekkür ederiz. Ayrıca vereceğiniz bilgilerin kurum adı belirtilmeden kullanılacağını belirtmek isteriz.

1- Kütüphanenizin ya da Bilgi/Belge Merkezinizin kullanıcı gizliliği konusunda bir politika veya prosedürü var mıdır?

Cevap: Evet - Hayır

2-Kütüphanelerdeki kullanıcı gizliliği konusunda bir politika ve prosedürün olması gerektiğini düşünüyor musunuz?

Cevap: Evet - Hayır

3- Kullanıcı gizliliği konusunda düşüncelerinizi belirtebilir misiniz?

Cevap:.....

Saygılarımızla,

Emre Ocaklı & Derya Soğuksu

Koç Üniversitesi

Suna Kiraç Kütüphanesi

Kaynakça:

- Akbaytürk, T. vd. (2004). *PULMAN İlkeleri El Kitabı: Halk Kütüphaneleri İçin Kılavuz*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği Şubesi.
- American Library Association. (t.y.). *Guidelines for Developing a Library Privacy Policy*. 10 Ağustos 2005 tarihinde <http://www.ala.org/ala/oif/iftoolkits/toolkitsprivacy/guidelinesfordevelopingalibraryprivacypolicy/guidelinesprivacypolicy.htm> adresinden erişildi.
- American Library Association. (t.y.). *Privacy Tool Kit*. 02 Ağustos 2005 tarihinde <http://www.ala.org/ala/oif/iftoolkits/toolkitsprivacy/introduction/introduction.htm> adresinden erişildi.
- Başalp, N. (2004). *Kişisel verilerin korunması ve saklanması*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Bilgi Edinme Hakkı Kanunu*, 24.10.2003, T.C. Resmi Gazete, No: 25269 Ankara: Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü.
- Çelik, A. ve Tonta, Y. (1996). Düşünce özgürlüğü, bilgi edinme özgürlüğü ve bilgi hizmetleri. *Bilgi Edinme Özgürlüğü içinde* (ss.1-13) Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği. 25 Haziran 2005 tarihinde <http://yunus.hun.edu.tr/~tonta/yayinlar/beozgur.html> adresinden erişildi.
- Doğan, M. (t.y.). Kişisel verilerin korunması üzerine. *Polis Dergisi*. (35). 30 Haziran 2005 tarihinde http://www.egm.gov.tr/apk/dergi/35_sayi/yeni/web/makaleler/Mehmet_DOGAN.htm adresinden erişildi.
- European industrial relations observatory. (2003). *New technology and respect for privacy at the workplace*. 05 Temmuz 2005 tarihinde <http://www.eiro.eurofound.eu.int/2003/07/study/TN0307101S.html> adresinden erişildi.
- Humboldt State University Library Privacy Policy*. (2002). 25 Temmuz 2005 tarihinde <http://library.humboldt.edu/ppolicy.html> adresinden erişildi.
- Poynder, R. (2002). Key moves for information professionals. *Information World Review*, 20 Haziran 2005 <http://www.itweek.co.uk/information-world-review/features/2083997/key-moves-information-professionals> adresinden erişildi.
- Reitz, J. M. (2004). *Dictionary for library and information science*. (ss. 566). Westport: Libraries Unlimited.

- T.C. Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü. (t.y.) Üzerinde çalışılan kanun tasarıları. 8 Ağustos 2005 tarihinde <http://www.kgm.adalet.gov.tr/uzerindecalisilan.htm> adresinden erişildi.
- Türk Kütüphaneciler Derneği. (1998). *Mesleki Ahlak İlkeleri*. (ss. 7). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Merkez Yayınları No:27.
- Winter, K. A. (1997). Privacy and the rights and responsibilities of librarians. *Katharine Sharp Review*, 4. 12 Temmuz 2005 tarihinde <http://www.lis.uiuc.edu/review/winter1997/winter.html> adresinden erişildi.